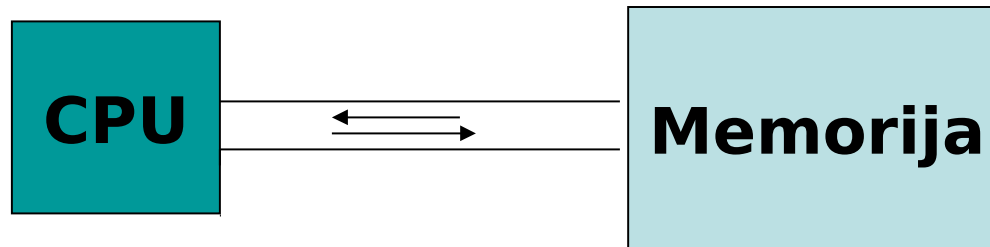

6. Priručne memorije

1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a
2. Memorijska hijerarhija
3. Organizacija priručne memorije
4. Odabir parametara, performansa
5. Izvedbeni detalji

Komunikacija s memorijom usko grlo performanse

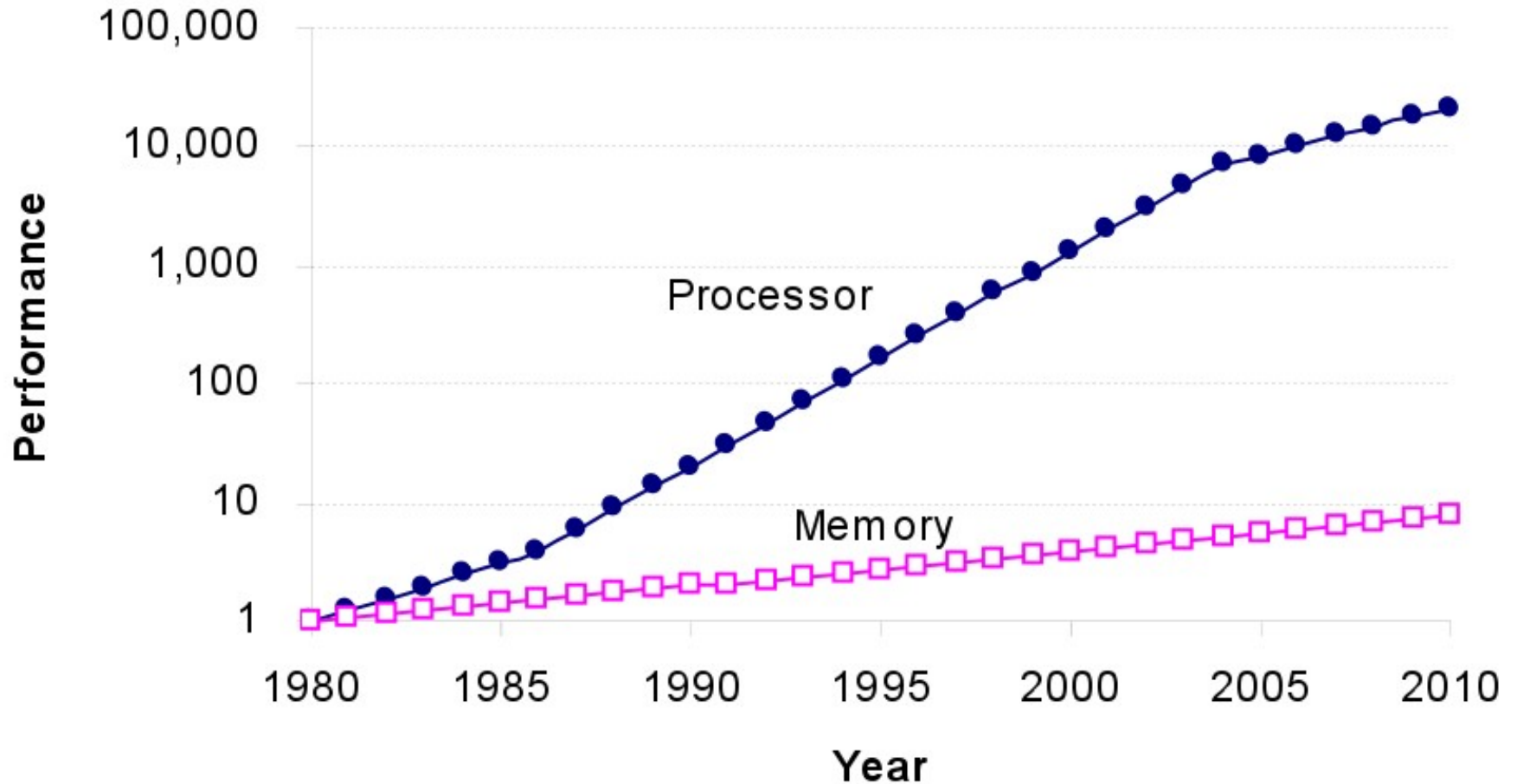
Obrada mnogo brža od **latencije** memorije potrebnog kapaciteta:

- 0.5 ns (zbrajanje 32b, P4@2GHz) vs. 50 ns (DDR2-800)
- za sada razmatramo **radnu** (glavnu) **memoriju**, RAM

Propusnost u prosjeku dovoljna (zbog sofisticiranih tehnika):

- potrebna propusnost: $(\text{takt} / \text{CPI}) \times (1 + m) \times \text{riječ} \approx 4\text{GB/s}$
 - takt = 2 GHz, *prosječna* riječ = 3
 - m = 30% (učestalost memorijskih instrukcija)
 - 20% grananje, 50% aritmetika
 - $\text{CPI} \in (1, 6)$, uzmimo srednju vrijednost $\text{CPI}=2$ (P4, SPECint2000)
 - $(\text{CPI}_{\text{thmax}}(\text{P4})=0.33)$
- 4 GB/s (vidi gore) vs 6.4 GB/s (DDR2-800: $64\text{b} \times 800$ transfera/s)
- obratiti pažnju na to da ovdje nismo razmatrali grafiku!

Nesrazmjer latencije memorije i slijedne performanse procesora i dalje raste...

[Patterson08]

6. Priručne memorije

1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a

2. Memorijska hijerarhija

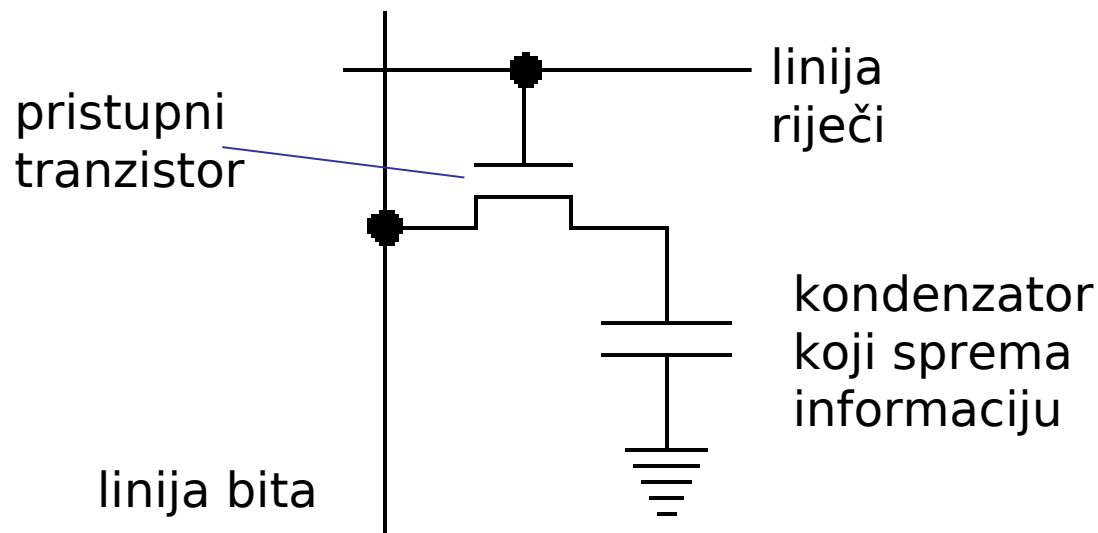
3. Organizacija priručne memorije

4. Odabir parametara, performansa

5. Izvedbeni detalji

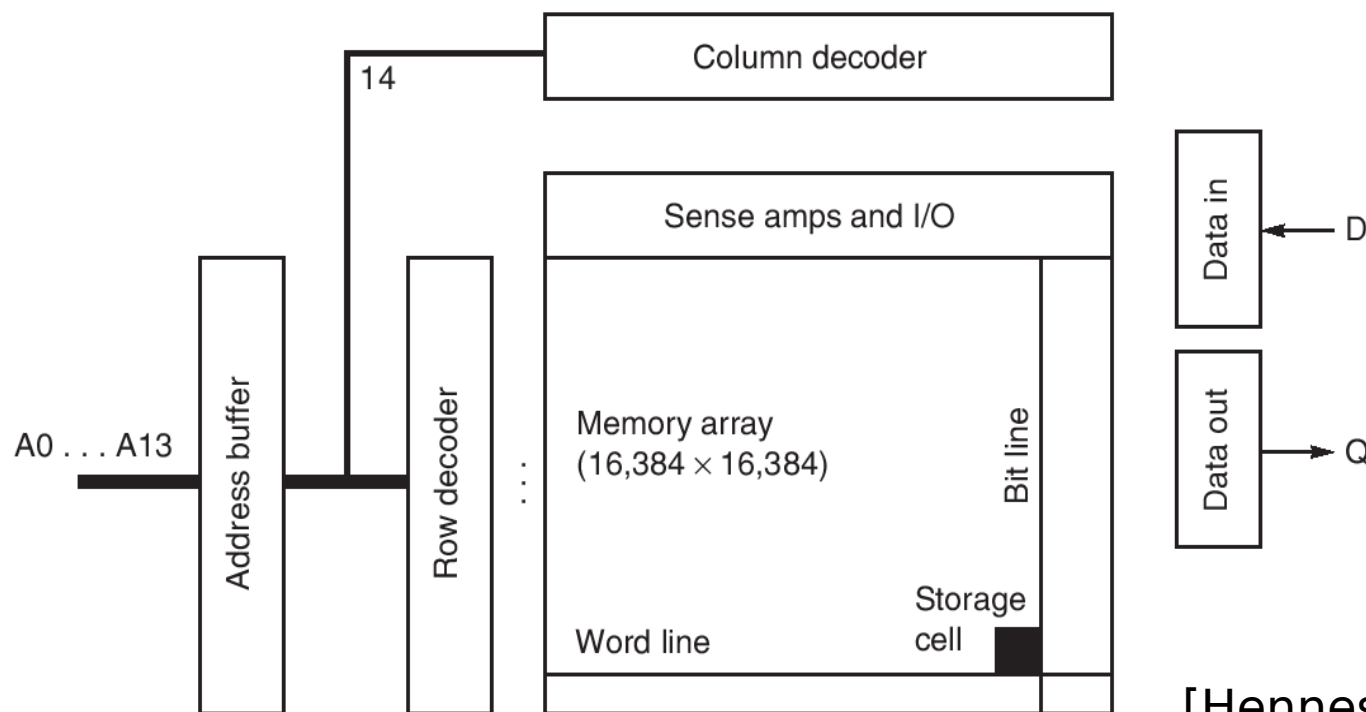
Memorijske tehnologije (RAM)

- magnetni bubnjevi (1950)
- feritne jezgre (1960, pristup $1\mu\text{s}$)
- poluvodičke memorije (DRAM, 1970, Intel)
 - DRAM: tehnologija izbora za **glavnu** memoriju
 - veličina 1T ćelije DRAM-a odgovara veličini tranzistora
 - DRAM vs SRAM: $10\times$ **gušći**, $100\times$ **jeftiniji**, $40\times$ **sporiji**

Struktura DRAM memorije

- informacija smještena u kvadratnom polju 1T ćelija
 - optimalne veličine dekodera i duljine prosvoja

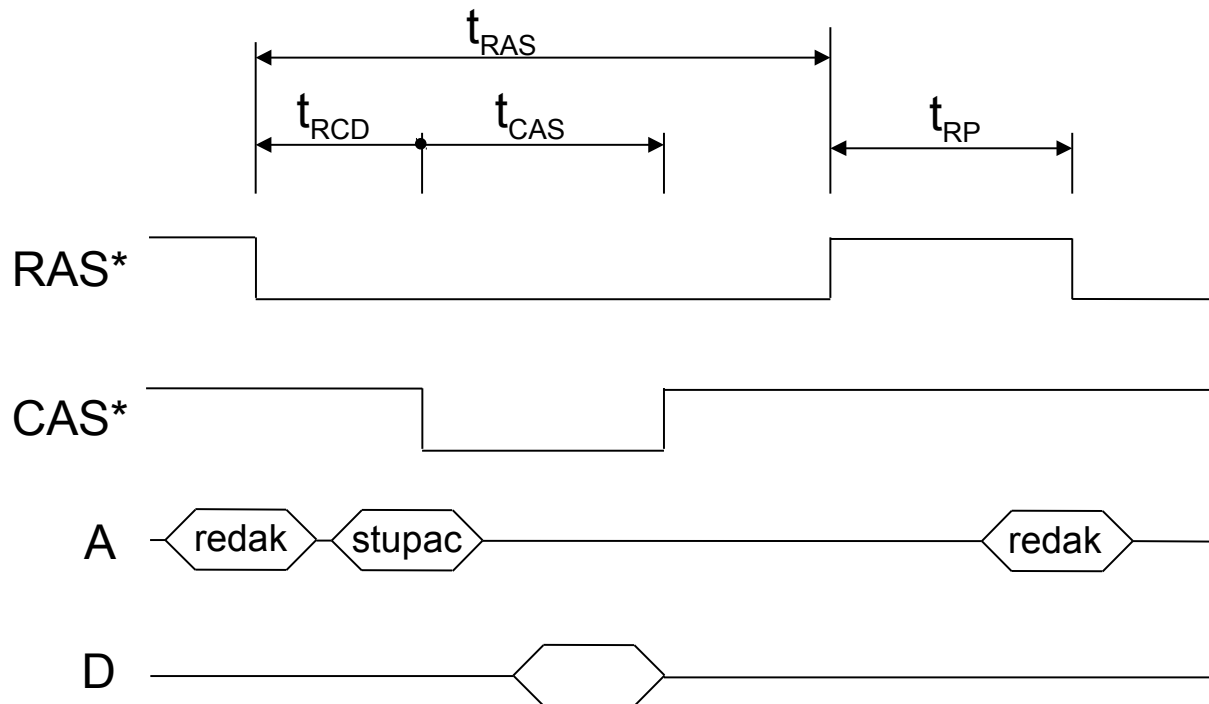

[Hennessy07]

Vremenski dijagram pristupa DRAM-u

DRAM ciklus:

- aktiviranje retka (dekodiranje, pojačavanje i spremanje, t_{RCD})
- pristup stupcu (odabir bitova retka, čitanje ili pisanje, t_{CAS})
- prednabijanje linija bitova (potrebno prije novog aktiviranja, t_{RP})

Pristupi za povećanje propusnosti DRAM-a (1)

1. brzi pristup retku (fast page mode)

- redak ostaje selektiran, bitovi stupca izlaze u ritmu t_{CAS}
- jeftin način brzog pristupa susjednim podacima

2. paralelna organizacija memorijskog modula

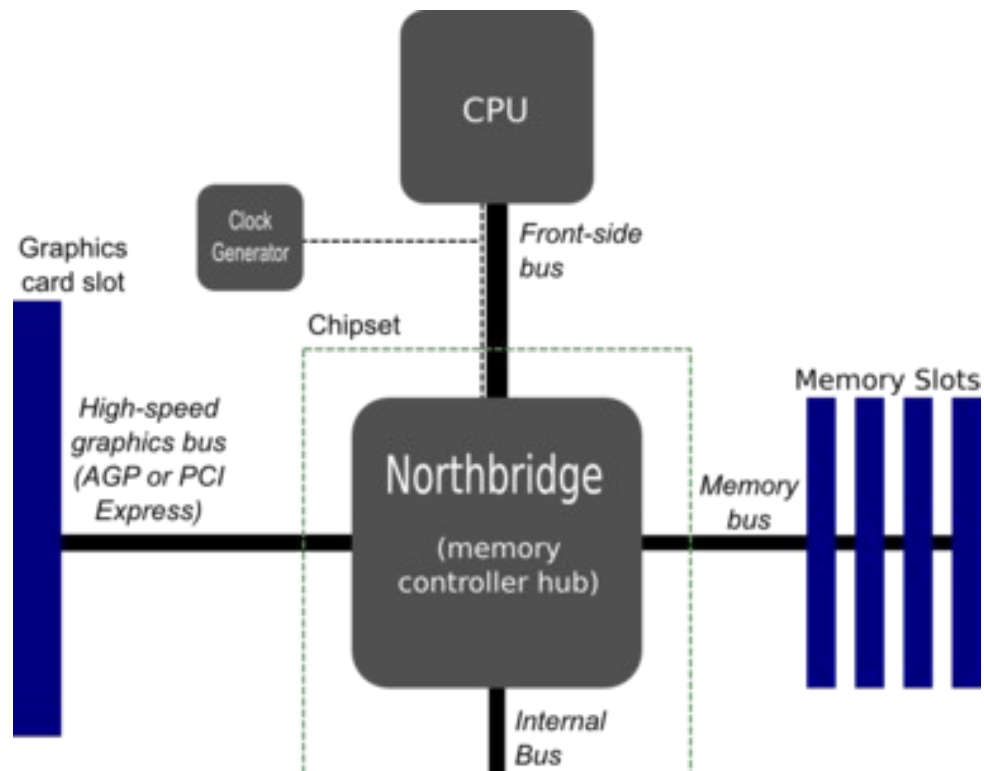
- oblikovanje memorijskog modula od više pojedinačnih sklopova
- svaki sklop odgovoran za smještanje dijela riječi
- usporedan pristup prednost, uz veću cijenu i potrošak energije
- tipični kompromis: 4 ili 8 bitova na svakom sklopu

Pristupi za povećanje propusnosti DRAM-a (2)

3. sinkroni sabirnički protokol (SDRAM)

- **preklapanje** iščitavanja podataka i pristupa retku
 - prilikom svakog pristupa zapamtiti cijeli redak u dedikiranom spremniku
 - tijekom prijenosa uzastopnih podataka iz dedikiranog spremnika započeti pristup novom retku
 - sabirnica mora biti sinkrona (imati signal vremenskog vođenja)
- **protočni** protokol pristupa memoriji:
 - naredbe se izdaju prije dovršavanja prethodne operacije!
 - dok se pribavljenih N bitova u grupama upućuju na vanjsku sabirnicu, traje pristup novom retku/stupcu
- ostvaruje se brži **grupni** prijenos
 - podatkovna sabirnica širine 64 bita
 - grupni (burst) prijenos: više uzastopnih 64-bitnih podataka
 - pojedinačni prijenos jednako brz ili sporiji
 - prikladno za servisiranje priručnih memorija i DMA
- nedostatak je složeno upravljanje
 - posao **memorijskog pristupnog sklopa** (MCH, northbridge)
 - ako propusnost nije kritična, bolje koristiti asinkroni protokol

Uloga memorijskog pristupnog sklopa (memory controller, northbridge)

[Wikipedia]

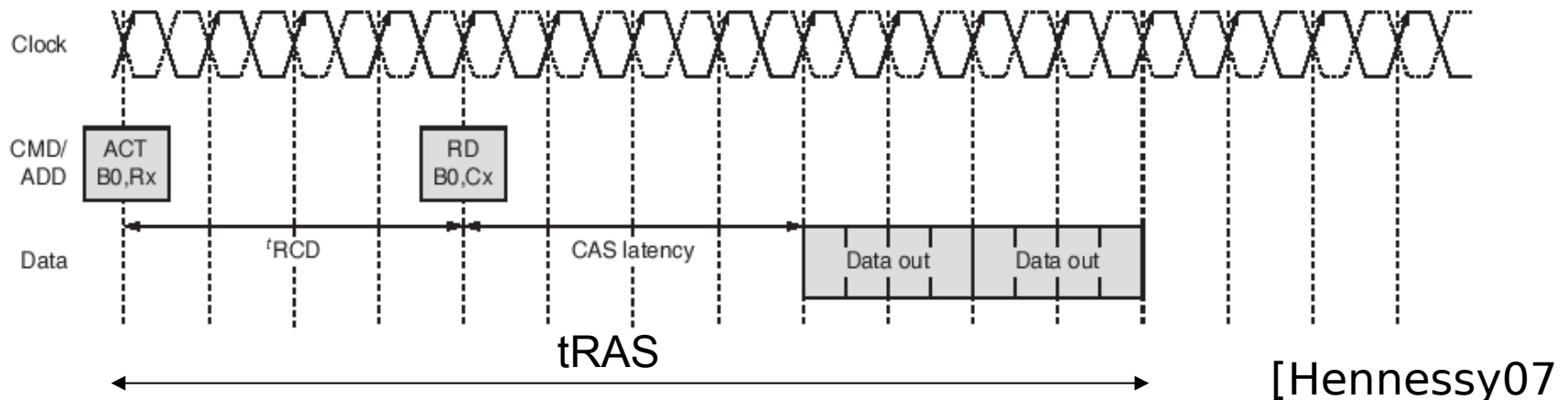
Pristupi za povećanje propusnosti DRAM-a (3)

4. preplitanje (interleaving)

- ideja: smještati susjedne podatke u različite sklopove
 - i -ti logički podatak smjestiti u polje ($i \bmod N$)
 - usporedno adresirati svih N polja
 - pristigle podatke slati na vanjsku sabirnicu u ritmu t_{CAS}/N
- preplitanje na razini pojedinačnog sklopa:
 - danas metoda izbora (DDR: $N=2$, DDR2: $N=4$, DDR3: $N=8$)
 - sklopovi sadrže više polja (bank) s prepletenim podacima
 - npr (64 Mb): umjesto 1 polja 8192×8192 imamo 4 polja 4096×4096
 - propusnost na vanjskoj sabirnici modula $N \times$ veća od memorijske frekvencije!
- preplitanje na razini matične ploče (dual channel):
 - najbolji rezultati uz odgovarajuće memorijske module
 - manje praktično, rjeđe korišteno

Prepleteni sinkroni dinamički RAM (SDRAM DDR)

- SDRAM DDR2: industrijski standard (www.jedec.org)
- preplitanje $\times 4$: min. 4 uzastopna čitanja/pisanja po 64 bita
DDR2-800: DRAM 200MHz, BUS 400MHz (DDR), FSB 800 MHz
- latencija po fazama izražena u ciklusima **vanjske** memorijske sabirnice (CAS-RCD-RP-RAS) na slici: $t_{CAS}=4$, $t_{RCD}=4$
- DDR2-800: tipično 5-5-5-15, odnosno 12.5ns-12.5ns-12.5ns
 - memorijska frekvencija iznosi 400 MHz $\Rightarrow T = 2.5$ ns
 - ukupno vrijeme **slučajnog** pristupa: $t = t_{RAS} + t_{RP} = (5+15)T = 50$ ns

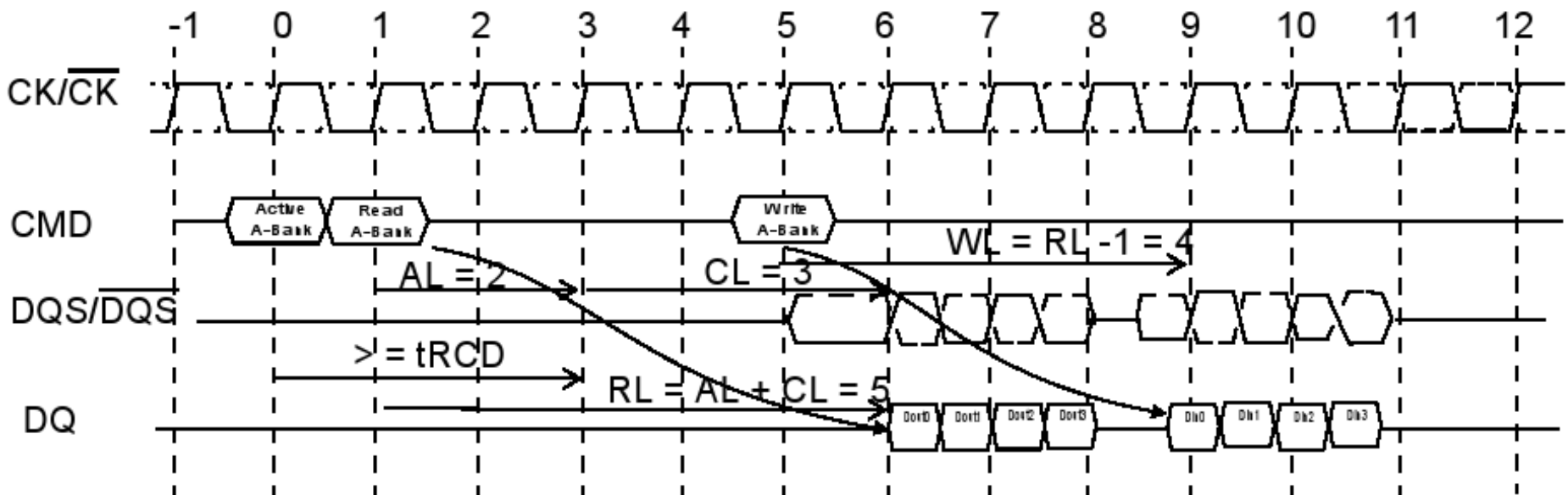

Primjeri:

- npr DDR2-800:
 - vršna propusnost: 800 Mprijenosa/s (6400MB/s \Rightarrow PC-6400)
 - istovremeno se prozivaju 4 polja na 200MHz
 - latencija sukladna memoriji DDR-400!
 - DIMM modul: 240 izvoda, tipično 8 sklopova po 8(+ECC) bita
- npr DDR3-X:
 - osmerostruko preplitanje
 - ukupna propusnost $8\times$ veća od propusnosti pojedinačnog polja
 - latencija odgovara SDRAM memoriji na taktu X/8
- npr, DDR2-800 vs DDR3-800
 - koji modul ima bolju propusnost odnosno latenciju?

SDRAM DDR2 standard (JEDEC):

- AL – additive latency
- CL – CAS latency
- RL,WL – read/write latency
- BL – burst length

[AL = 2 and CL = 3, RL = (AL + CL) = 5, WL = (RL - 1) = 4, BL = 4]

DRAM memorija, sažetak

- usko grlo performanse zbog velike latencije
 - 50 ns memorijske latencije **naprema** 0.5 ns takta CPU
 - više od 100 ciklusa latencije u najgorem slučaju!
 - u najboljem slučaju oko 25 ciklusa latencije (slijedni pristup, t_{CAS})
- sofisticiranom organizacijom (1-4) postiže se veća propusnost uz jednaku latenciju slučajnog pristupa
- svaka instrukcija referencira memoriju 1.3 puta
 - $1 \times$ dohvat instrukcije + 30% memorijskih instrukcija
 - da bismo podržali izdavanje instrukcije u svakom taktu, trebalo bi nam više od 100 memorijskih pristupa u svakom trenutku (!!)

6. Priručne memorije

1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a

2. Memorijska hijerarhija

3. Organizacija priručne memorije

4. Odabir parametara, performansa

5. Izvedbeni detalji

Prostorna i vremenska **lokalnost** pristupa

- **vremenska lokalnost**: korištene lokacije će se vjerojatno koristiti i u budućnosti
- **prostorna lokalnost**: lokacije blizu korištenih lokacija će se vjerojatno također koristiti

Lokalnost pristupa u praksi:

- programska memorija: petlje, potprogrami
- podatkovna memorija: lokalne varijable (stog), članovi objekta, polja, konstante

Korištenje lokalnosti pristupa je **velika ideja**

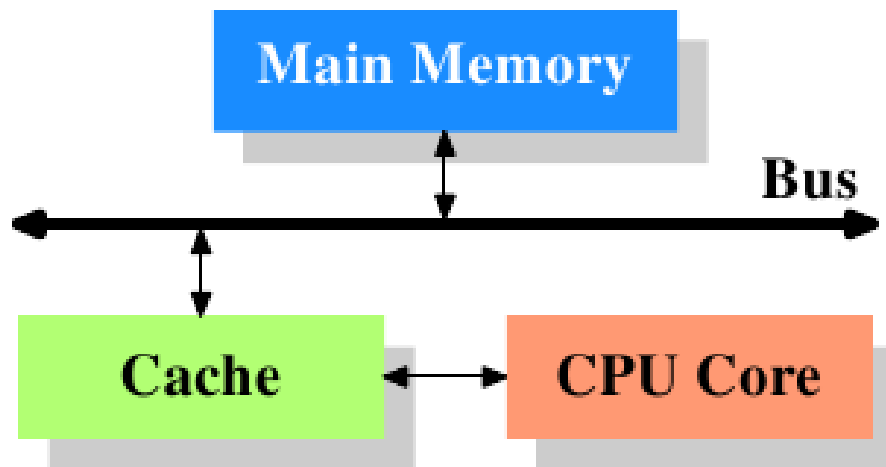
Memorijska hijerarhija

- **ideja:** smanjiti prosječnu latenciju korištenjem lokalnih kopija “popularnih” podataka (radnog skupa) u bržoj memoriji
- niže razine imaju veći kapacitet, veću latenciju i manju cijenu
- prividno, računalo ima kapacitet diska, a brzinu registara

zaporni sklopovi protočne strukture	.05 ns ($1/5 \times \Delta T_{\text{CPU}}$), 100B
registri (SRAM)	.25 ns ($1 \times \Delta T_{\text{CPU}}$), 500B
L1 cache (SRAM)	1 ns ($4 \times \Delta T_{\text{CPU}}$), 64kB
RAM (DRAM)	50 ns, 1 GB
diskovi	10 ms, 1 TB

Osnove priručnih memorija (PM, cache)

- cache: mala brza memorija, blizu procesora
- kad se referencira podatak:
 - ako je kopija podatka u priručnoj memoriji, vrati nju
 - inače:
 - ako je potrebno, izbací nešto iz priručne memorije
 - dohvati podatak iz glavne memorije (dohvati i susjede)

[drepper07lwn]

Važna pitanja

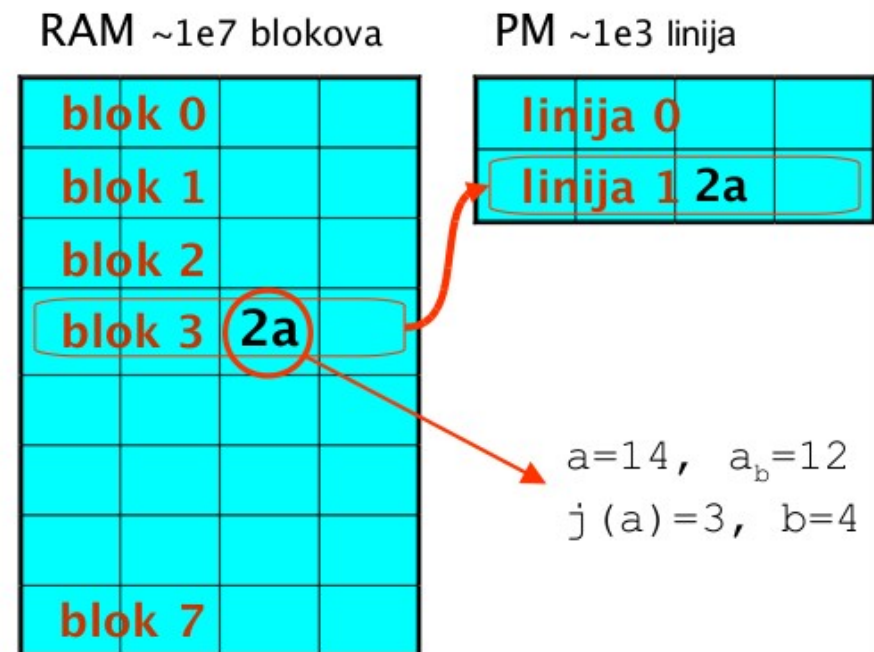
- kamo smjestiti koju memorijsku lokaciju?
(RAM > PM \Rightarrow više lokacija RAM-a mora se moći preslikati u istu lokaciju cachea!)
- kako saznati da li je tražena adresa u priručnoj memoriji?
- kako brzo pristupiti cacheiranoj kopiji podatka?
- koje lokacije izbaciti van kad se javi potreba?
- kada upisati promijenjeni podatak natrag u glavnu memoriju?

6. Priručne memorije

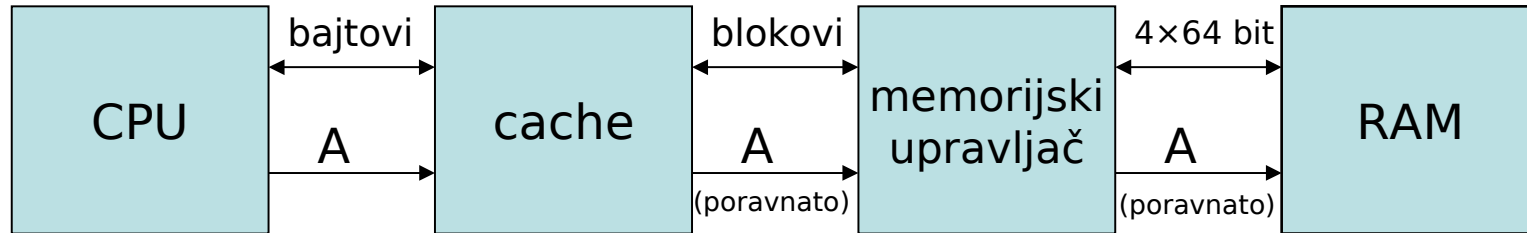
1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a
2. Memorijska hijerarhija
- 3. Organizacija priručne memorije**
4. Odabir parametara, performansa
5. Izvedbeni detalji

Važna ideja: preslikavati poravnate blokove

- PM smješta kopije **poravnatih blokova** podataka iz RAM-a
 - veličina bloka **b** izražena u bajtovima je potencija broja 2
 - adresa bloka a_b poravnata u odnosu na veličinu bloka: $a_b \bmod b = 0$
- Svaki bajt memorije pripada točno jednom bloku
 - adresa a pripada bloku s indeksom $j(a) = \lfloor a/b \rfloor$ ("najveće cijelo")
 - adresa bloka koji sadrži a je $a_b(a) = j(a) \cdot b$
 - npr (**b=4**, **a = 14**):
 - $j(a) = \lfloor a/b \rfloor = \lfloor 3.5 \rfloor = 3$,
 - $a_b(a) = j \cdot b = 3 \cdot 4 = 12$
 - prihvatno mjesto za tako poravnate blokove nazivamo **linijom** priručne memorije (cache line)

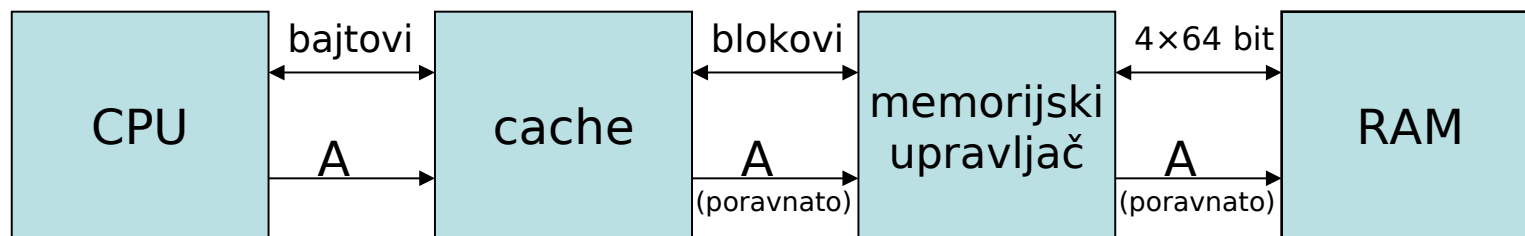

Poravnati blokovi → efikasan transfer

- preslikavanje poravnatih blokova osigurava:
 - brzi transfer iz glavne memorije (ili prema njoj)
 - brzi pristup cacheiranim podacima (o tome ćemo pričati)
 - dobru prilagodbu prostornoj lokalnosti podataka
- osnovni parametri PM: broj linija n i veličina linije b
 - kapacitet priručne memorije tada je: $s = n \cdot b$
 - linija je kvant prijenosa iz glavne memorije u priručnu (time favoriziramo prostornu lokalnost)

Najjednostavnija organizacija PM

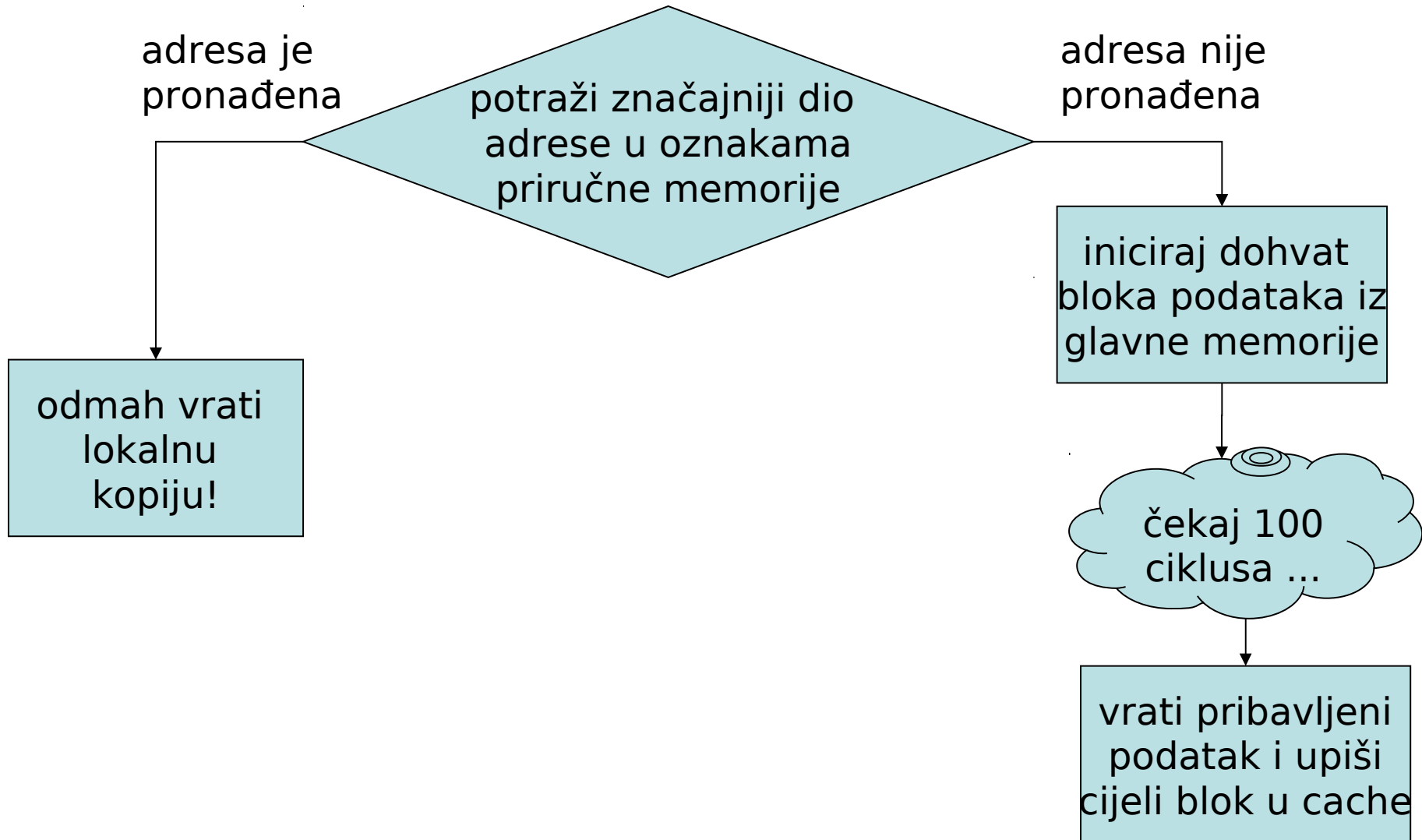
bit valjanosti adresa bloka kopija bajta na adresi 12c1

1	00000100	00	f0	...	bc
1	000012c0	01	a0	...	34
1	12005680	12	c0	...	04
0	XXXXXXXX	xx	xx	...	xx
0	XXXXXXXX	xx	xx	...	xx

linija

poravnati **blok** podataka (veličina bloka **b** tipično 32B ili 64B)

Čitanje priručne memorije

Oblikovanje preslikavanja adresa → linija

- koji memorijski blokovi se mogu upisati u koju liniju?
- moguće izvedbe:
 - **izravno** preslikavanje
(blok se preslikava u točno određenu liniju)
 - **potpuno asocijativno** preslikavanje
(blok se može preslikati u bilo koju liniju)
 - **skupno asocijativno** preslikavanje
(blok se može preslikati u neku od **a** linija)
 - npr, **a**=4: četveroelementno asocijativno preslikavanje
(4-way associative mapping)
 - npr, **a**=1: izravno preslikavanje
 - npr, **a**=**n**: potpuno asocijativno preslikavanje

Izvedba **izravnog** preslikavanja

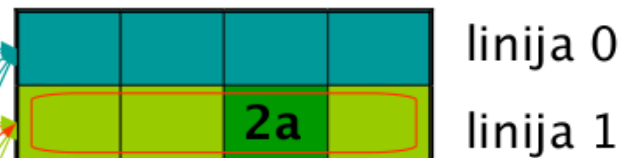
- svaki memorijski blok može se preslikati u **samo jednu** liniju
- **princip**: blokove linijama dodjeljivati po modulu **n**
- **i**-ta linija PM prima blokove s rednim brojevima $\{j \bmod n = i\}$
- olakšano provjeravanje i traženje: kopija može biti samo na jednom mjestu (najlakša implementacija)

glavna memorija

$a=0e$

priručna memorija

Kad procesor traži bajt na adresi $a = 0e$,
cache učitava cijeli blok $j(a)$ u liniju $i(a)$

indeks bloka: $j = \lfloor a/b \rfloor = 3$

adresa bloka: $a_b = j \cdot b = 3 \cdot 4 = 0c$

linija: $i = j \bmod n = 3 \bmod 2 = 1$

pomak: $p = a \bmod b = 0e \bmod 4 = 2$

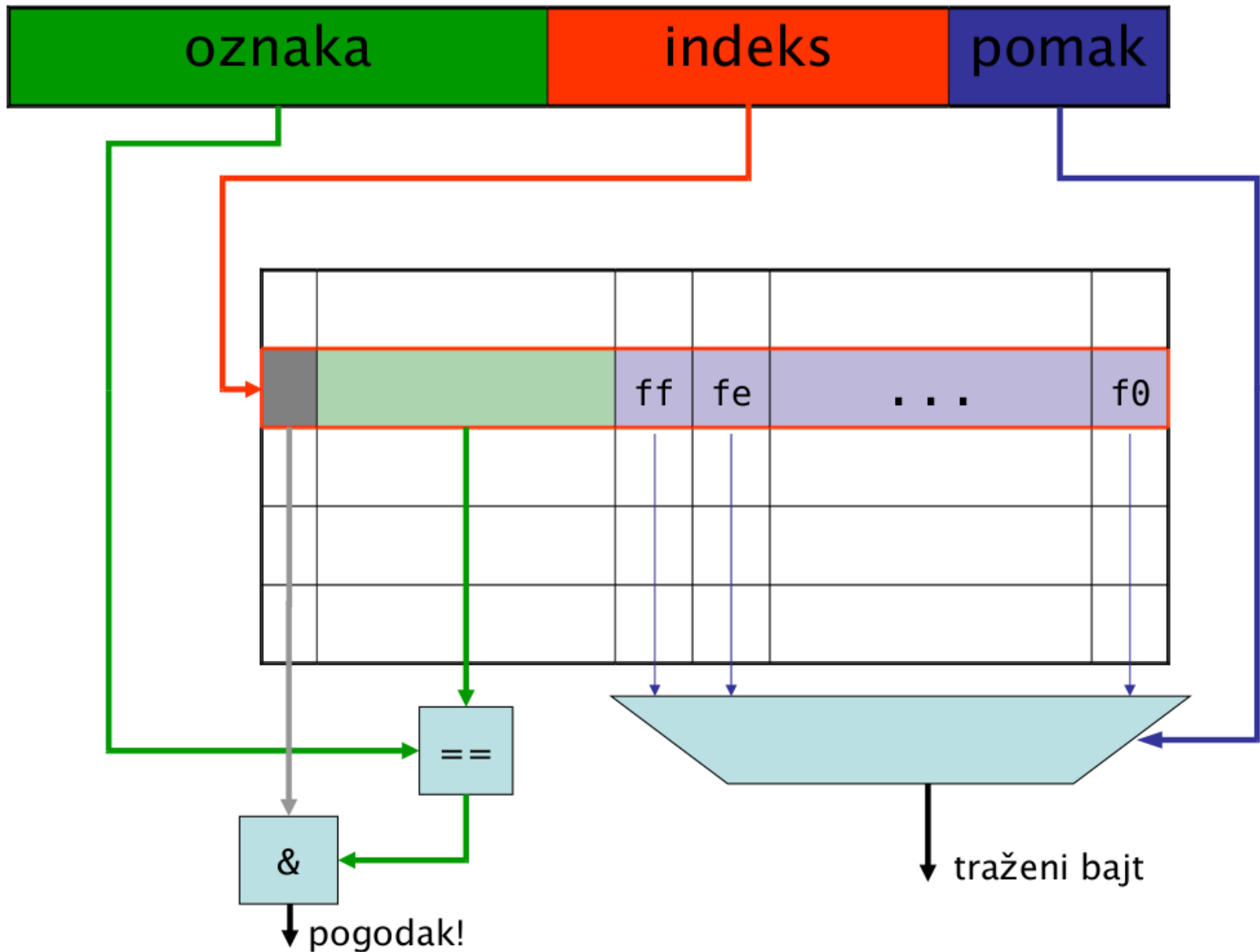
Detalji izravnog preslikavanja

- ukoliko odaberemo “lijepo” **b** i **n**, implementacija je laka
- podijelimo bitove adrese koju generira procesor u tri polja:

$$a = \text{oooooooooooooooooooo}\text{iiiiiiiiiii}\text{pppp}$$

- polje **pomaka** (*offset*) $\mathbf{p}(a) = a \bmod \mathbf{b}$
 - adresira bajt u bloku (odnosno liniji)
- polje **indeksa** linije $\mathbf{i}(a) = \mathbf{j}(a) \bmod \mathbf{n}$, $\mathbf{j}(a) = \lfloor a/\mathbf{b} \rfloor$
 - određuje prihvatnu liniju u priručnoj memoriji
- polje **oznake** (*tag*) $\mathbf{o}(a) = \lfloor a / (\mathbf{n} \cdot \mathbf{b}) \rfloor$
 - koristi se za identifikaciju bloka u priručnoj memoriji
- vrijedi: $\mathbf{b} = 2^{w(p)}$, $\mathbf{n} = 2^{w(i)}$
- konkretni primjer je za cache s izravnim preslikavanjem od 1024 linije po 16B (16kB)

PM s izravnim preslikavanjem

Zadatak: neka je zadano:

- PM s izravnim preslikavanjem $s=16\text{kB}$, $b=16\text{B}$, 32b adresa
- slijed pristupa: $0x00000014$, $0x0000001C$, $0x00000034$, $0x00008014$

Odrediti koji će pristupi rezultirati pogotkom!

- pretpostaviti bajtne pristupe početno praznom cacheu

Struktura adrese:

- $w(\mathbf{p}) = \log_2 \mathbf{b} = 4$
- $\mathbf{n} = \mathbf{s}/\mathbf{b} = 16\text{kB}/16\text{B} = 1024$
- $w(\mathbf{i}) = \log_2(\mathbf{n}) = 10$; $w(\mathbf{o}) = 32 - 14 = 18$
- **adresa:** ooooooooooooooooiiiiiiiiiiipppp

Analiza pristupa:

$0x00000014$: linija 1, pomak 4 (promašaj)

$0x0000001C$: linija 1, pomak C (pogodak)

$0x00000034$: linija 3, pomak 4 (promašaj)

$0x00008014$: linija 1, pomak 4 (promašaj s promjenom)

$0x00000030?$

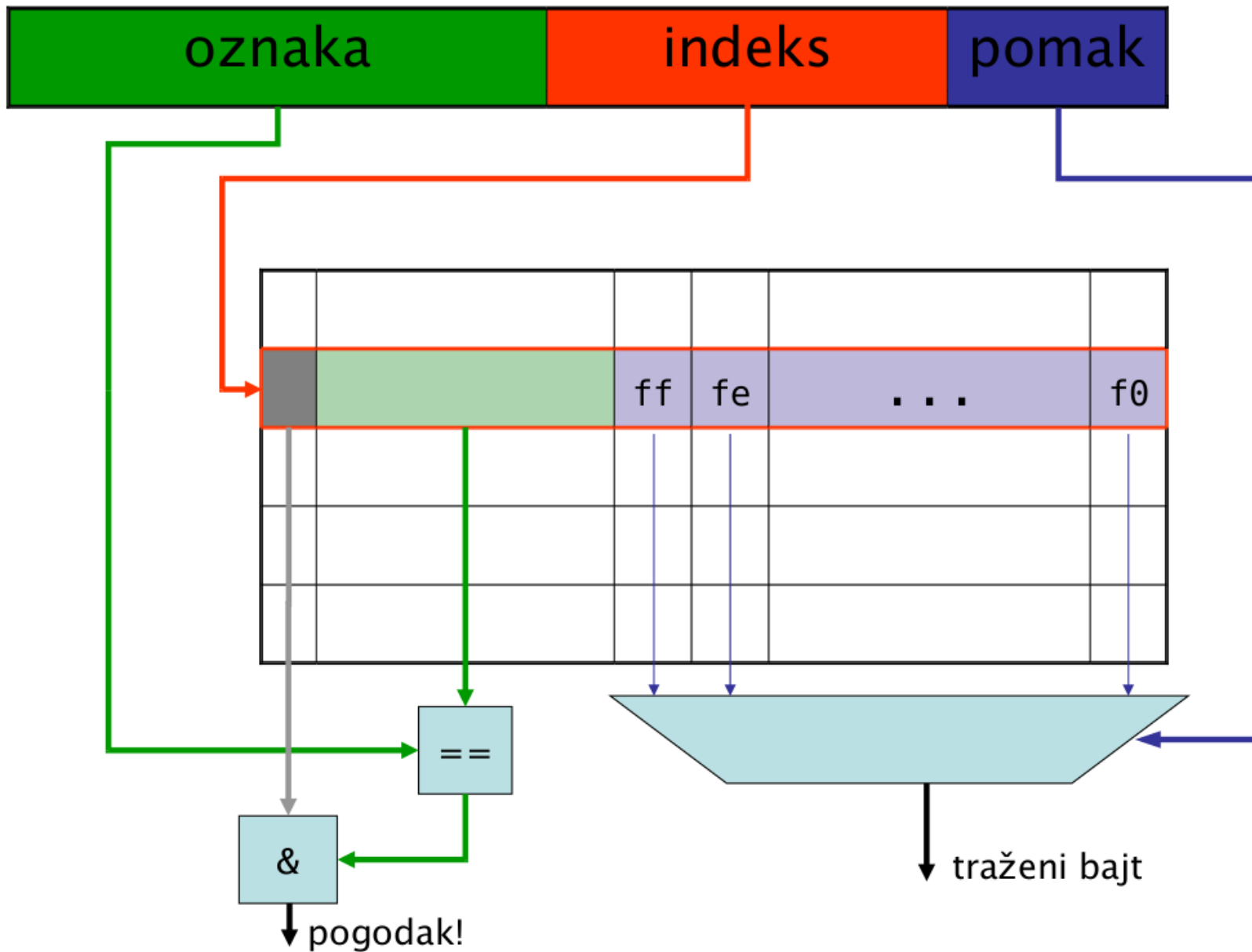
$0x0000001C?$

$0x00008020?$

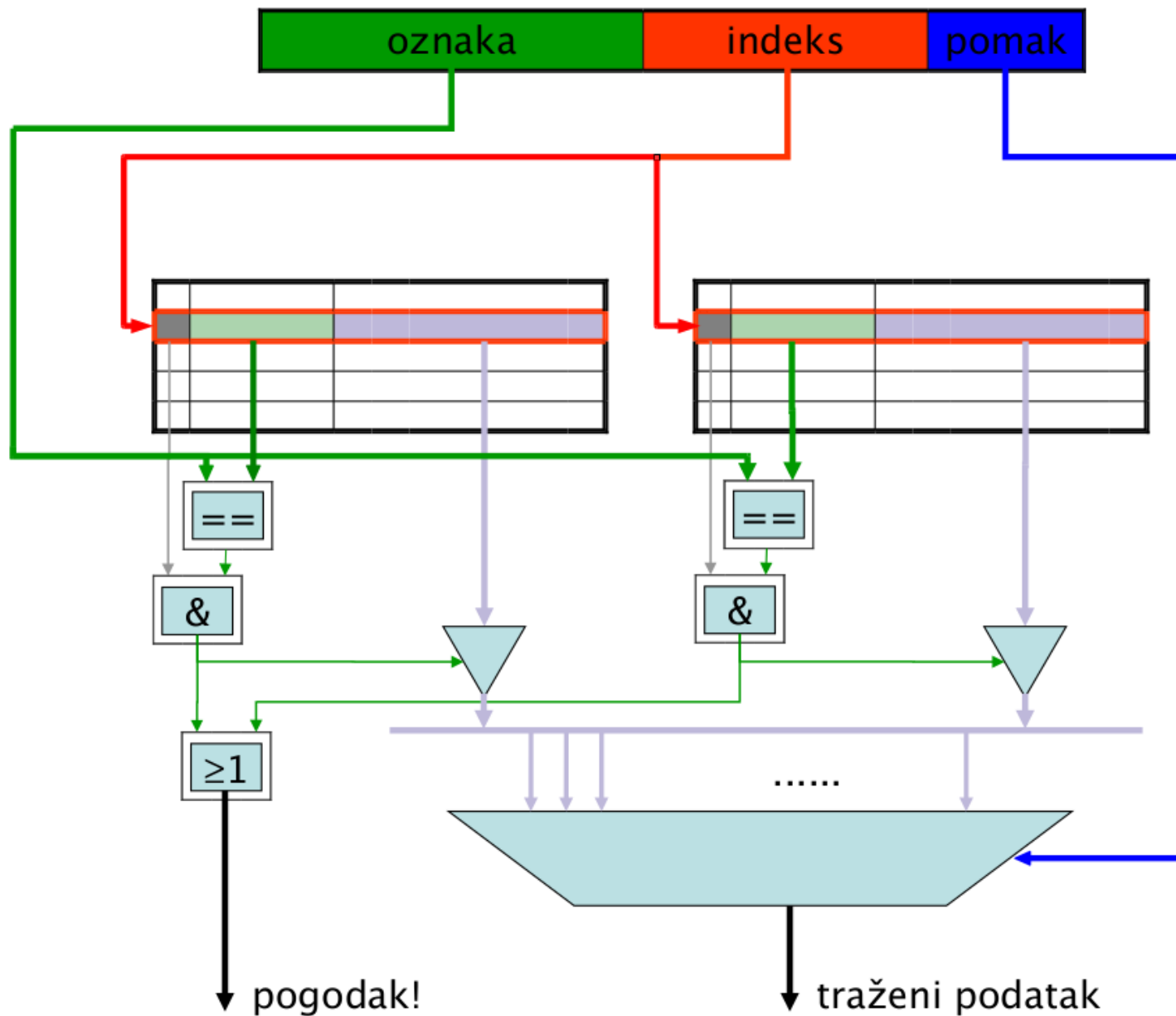
Asocijativno preslikavanje

- Izravno preslikavanje je lako izvesti ali ima nedostataka
 - pristupi s istim indeksom problematični ($0x00080014 \rightarrow 0x0000001c$)
 - opetovano pražnjenje i punjenje iste linije
- lijek: priručne memorije sa skupnom asocijativnošću **a**
 - indeks sada adresira skup od **a** linija priručne memorije!
 - odabir između **a** adresiranih linija na temelju **oznake**
 - u odnosu na izravno preslikavanje, indeks je uži: $w(i) = \log_2(n/a)$!
 - povećanje asocijativnosti usporava cache (jednostavnije strukture brže!)
- npr, 32-bitna adresa, 4kB cache, linija od 64B:
 - ukupno **n**=64 linije (4096B/64B) po **b**=64 bajtova
 - izravno preslikavanje: pomak(6b), indeks(6), oznaka(20)
 - 2× asocijativno preslikavanje: pomak(6b), indeks(5), oznaka(21)
 - 4× asocijativno preslikavanje: pomak(6b), indeks(4), oznaka(22)
 - potpuno asocijativno preslikavanje: pomak(6b), indeks(0), oznaka(26)

PM s izravnim preslikavanjem

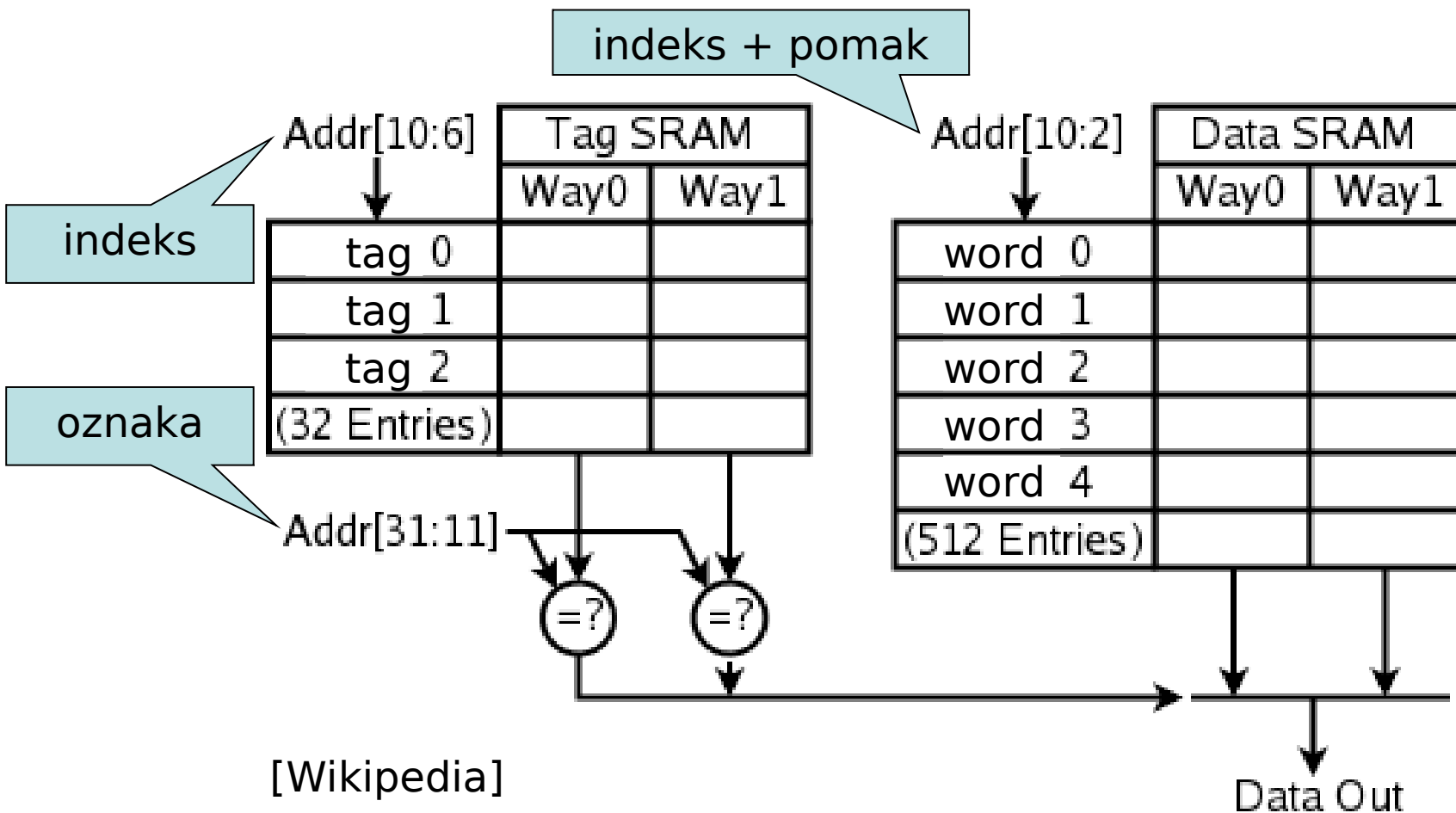

Asocijativno preslikavanje, a=2

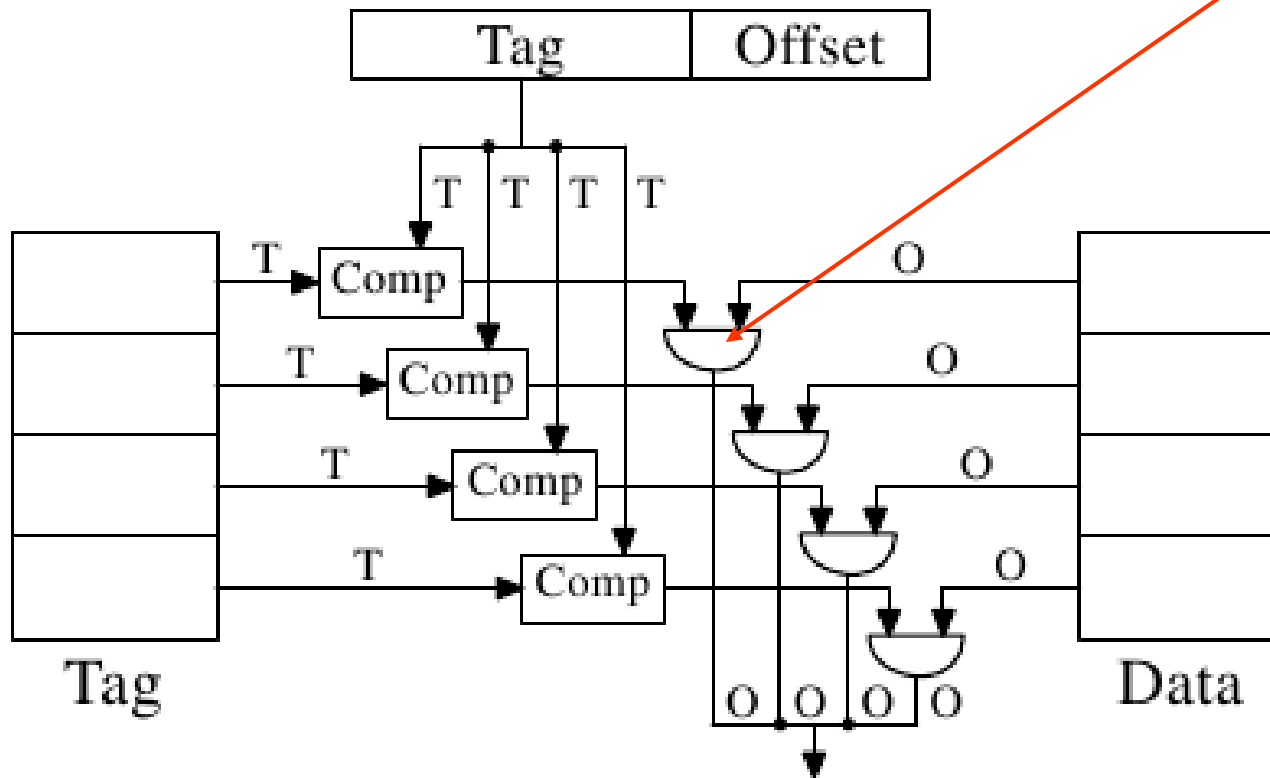
4kB cache, 2× asocijativan, 64-bajtna linija, 32-bitni pristup

- 4 bita za **pomak** 32-bitne riječi, 5 bitova za **indeks skupa**, 21 bit za **oznaku** adrese (ukupno 30 korisnih bitova adrese)
- u izvedbi, odvađa se **identifikacijski** dio od **podatkovnog** dijela PM
- identifikacijski dio (tablicu oznaka) izravno adresira polje indeksa
- podatkovni dio adresiraju kombinacija indeksa skupa i pomaka (5+4=9 bitova)
- eventualni odabir pribavljenih riječi obavljaju izlazni sklopovi s tri stanja

Potpuno asocijativno preslikavanje

- oznake **svih** linija PM uspoređuju se istovremeno!
- nema polja indeksa: $\mathbf{a}=\mathbf{n}$, $w(i)=0$
- samo za male PM s vrlo skupim promašajima
- npr, za $n=4$:

sklop s tri stanja!

Zadano: 2× asocijativna PM s bajtnom zrnatošću, kapacitet 64 kB, linija od 64 B, 32-bitna adresa, 2 servisna bita (**V**alid, **D**irty).

Odrediti ukupni broj bitova linije PM.

Struktura adrese:

- $w(p) = \log_2 b = 6$
- $n = s/b = 64\text{kB}/64\text{B} = 1024$
- $w(i) = \log_2(n/a) = 9$;
- $w(o) = 32 - 9 - 6 = 17$
- **adresa:** 00000000000000000000000000000000iiiiiiiiiii ppppppp

Struktura linije:

- oznaka (17b), servisni bitovi (2b), podatci (64B)
- ukupno: $17 + 2 + 64 * 8 = 531\text{b}$

Organizacija priručne memorije, **međusažetak**

- koristi se **lokalnost** pristupa kako bi se maksimirala performansa u **čestim** slučajevima
- transparentni prijenos blokova RAM-a u linije PM
- preslikavanje indeksiranjem ili asociranjem (izravno, višeelementno ili potpuno asocijativno)
- još nismo rekli:
 - kada upisati promijenjenu kopiju natrag u glavnu memoriju?
 - koje lokacije izbaciti van kad se javi potreba?
 - kako dimenzionirati cache (**n**, **b**, **a**)?

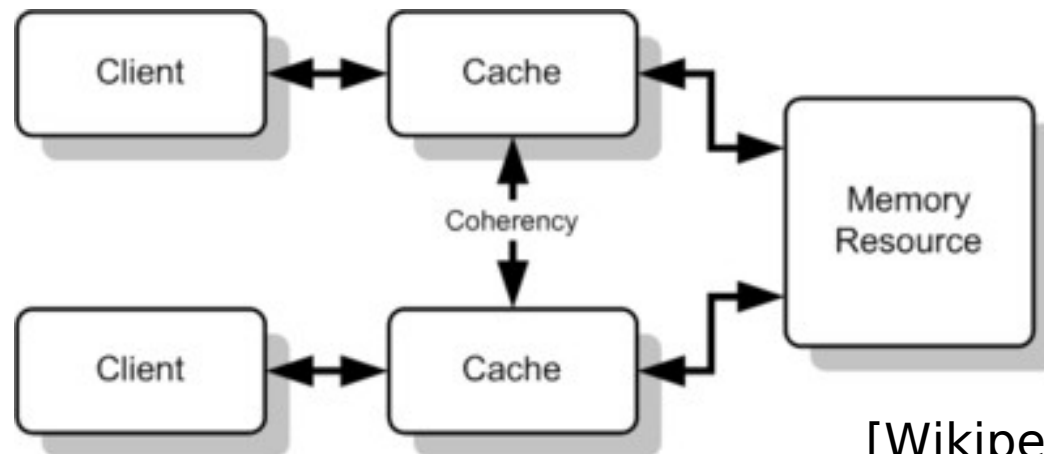
Što napraviti nakon pisanja u priručnu memoriju?

1. novu vrijednost odmah proslijediti u memoriju (write-through)

- najsigurniji pristup, ali najveći pritisak na memoriju

1. odgoditi upis (write-back)

- upisati novu vrijednost samo u cache
- dodati bit promjene ('dirty' bit) koji pamti da je kopija promijenjena
- OS upisuje promijenjene linije pri promjeni konteksta ili UI operaciji
- koherencija je osjetljivo pitanje, posebno kod MP sustava!

[Wikipedia]

Algoritmi zamjene blokova

- kod izravnog preslikavanja, sve je **jasno**:
 - novi blok se upisuje na jedino mjesto, prethodni stanar se izbacuje (ako ga ima)
- kod skupno asocijativnih memorija moramo odabrati blok za izbacivanje
 - LRU: blok koji je najdavnije korišten se izbacuje
 - relativno dobri rezultati (vremenska lokalnost)
 - skupa implementacija za više od $2\times$ asocijativnost
 - NMRU: izbacuje se blok koji nije posljednji korišten
 - jeftina aproksimacija LRU
 - (pseudo) slučajan odabir izbačenog bloka
 - FIFO, random, ...

Zadatak: odrediti pogotke cachea u sustavu s 4-bitnim adresama:

- parametri cachea: $a=2$, $n=4$, $b=1$, LRU
- pristupi: 0, 2, 0, 1, 4, 0, 2, 3, 5, 4

Struktura adrese:

- adresa: **000i**
- dvije "linije" za parne, te dvije linije za neparne adrese

Rješenje:

0: promašaj

2: promašaj

0: pogodak

1: promašaj

4: promašaj (izbacuje 2)

0: pogodak

2: promašaj (izbacuje 4)

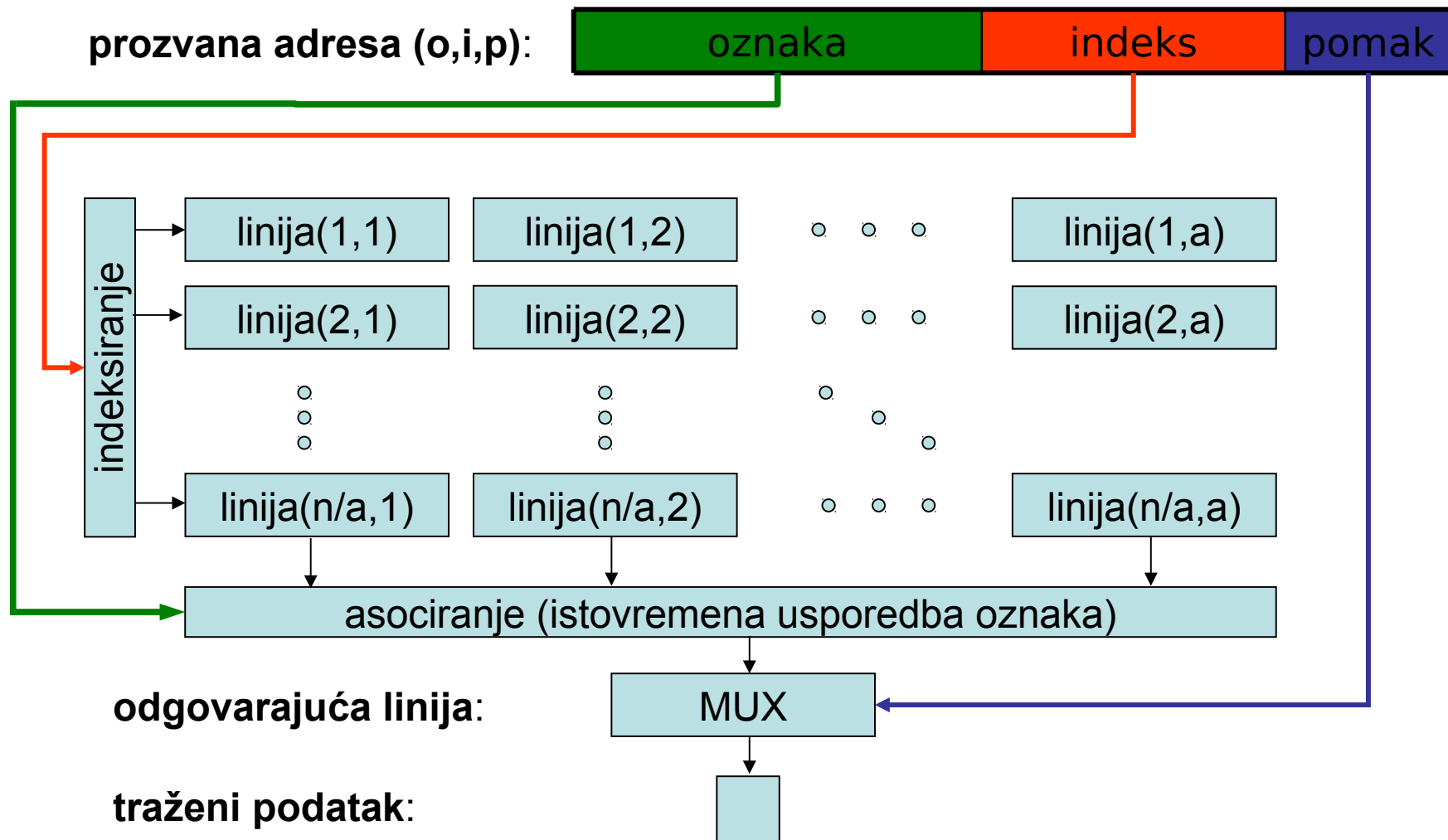
3: promašaj

5: promašaj (izbacuje 1)

4: promašaj (izbacuje 0)

Sažetak parametara organizacije PM (**n**, **b**, **a**):

- broj linija **n**, broj bajta po liniji **b**, asocijativnost **a**, veličina **s = n × b**
- indeksiranjem odabiremo 1 od **n/a** skupova linija
- asocijiranjem odabiremo 1 od **a** linija u skupu

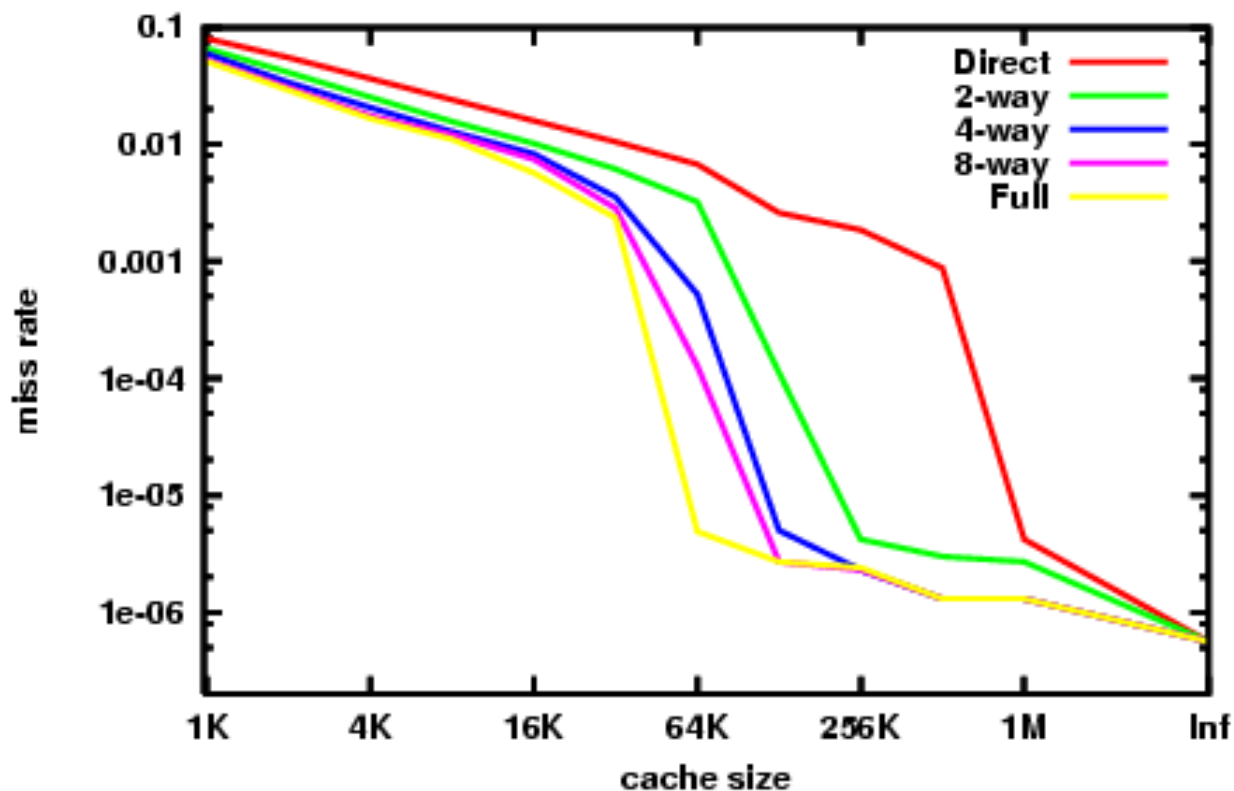

6. Priručne memorije

1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a
2. Memorijska hijerarhija
3. Organizacija priručne memorije
- 4. Odabir parametara, performansa**
5. Izvedbeni detalji

Kako odabrati veličinu cachea i asocijativnost (**n**, **a**)?

- u mnogome ovisi o raspoloživoj tehnologiji
- ključni su eksperimentalni podatci pribavljeni analizom izvođenja reprezentativnih programa (podatci na slici za SPECint2000)

[Wikipedia]

Analiza promašaja (**3C**)

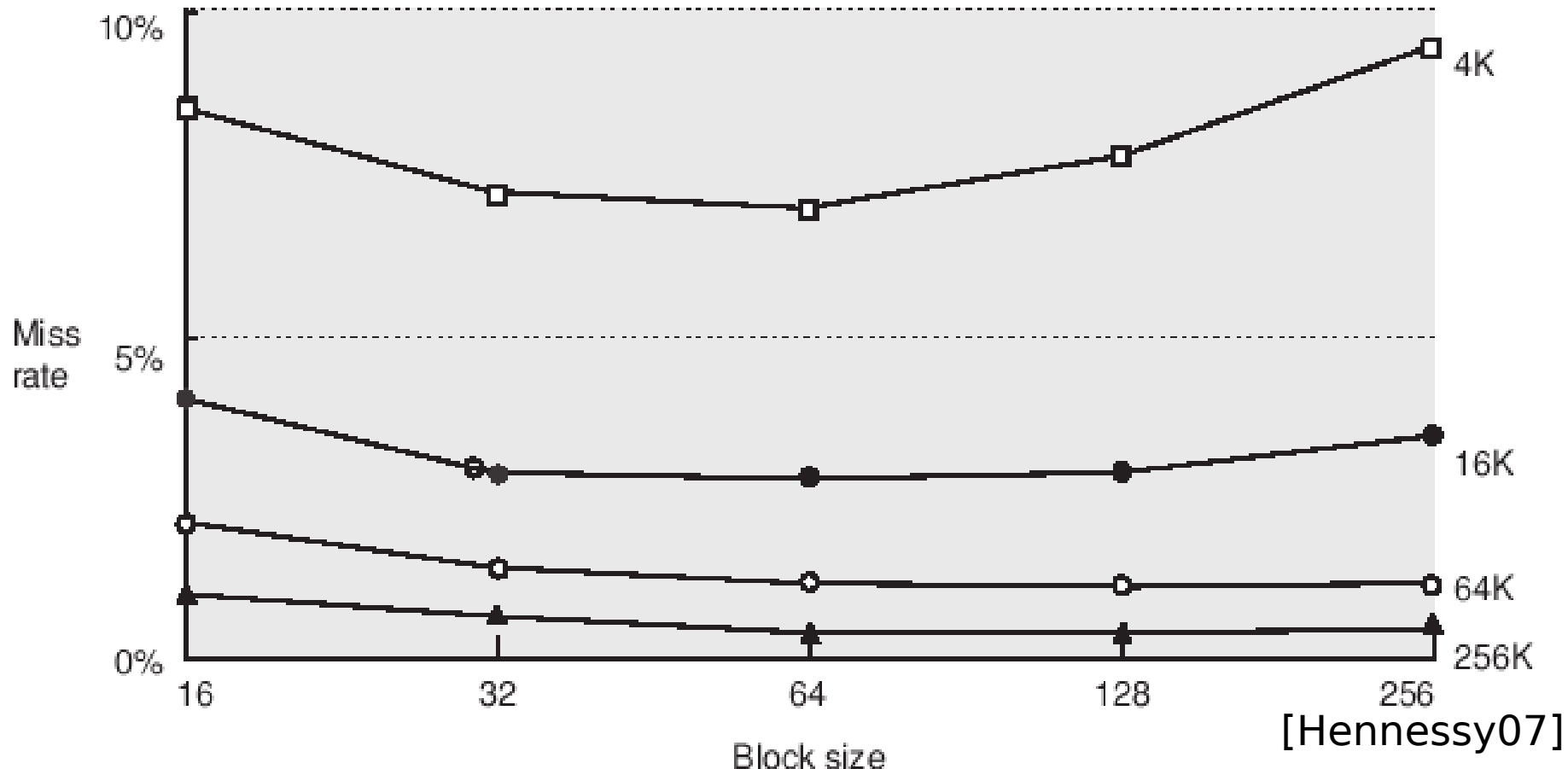
- **compulsory misses** (nezaobilazni):
 - učitavanje svih podataka koji su potrebni za izvođenje programa
 - ne ovise o veličini priručne memorije
 - desni dio grafa pokazuje koliko ih ima (oko $1e-6$)
- **capacity misses** (zbog ograničenog broja linija):
 - dobar pokazatelj je graf za potpuno asocijativno preslikavanje
 - graf pokazuje da je radni skup (working set) između 32kB i 64kB
- **conflict misses** (zbog neidealne organizacije):
 - mogu se podijeliti na promašaje uslijed **ograničenog preslikavanja** i neprikladnog **algoritma zamjene**
 - pokazatelj promašaja uslijed ograničenog preslikavanja je usporedba s potpuno asocijativnim preslikavanjem
- što smo naučili?
 - za velike i male priručne memorije, izravno preslikavanje prihvatljiv izbor (ali u višeprogramskom kontekstu višestruka asocijativnost je dobra ideja)
 - za srednje priručne memorije povećanje asocijativnosti nužna
 - veličina L1 cachea 32kB – 64kB
 - nema smisla imati priručnu memoriju veću od 1M (L2, L3, po korisniku)

Kako odabrati veličinu linije?

- linija ne smije biti premala...
 - ne iskorištavamo prostornu lokalnost
 - važno za slijedne pristupe (instrukcije, elementi polja)
- ... ali ni prevelika
 - veća cijena promašaja (tražili 1B, dobili prijenos 64B)
 - manje linija \Rightarrow više promašaja, pogotovo u malom cacheu
- recept?
 - optimirati vrijeme pristupa prema modelu
 - najjednostavniji model: prosječno vrijeme pristupa memoriji
 - AMAT: average memory access time
 - model nije prikladan za procesore s dinamičkim raspoređivanjem!
 - $t_{AVG} = t(\text{pogodak}) \cdot v(\text{pogodak}) + t(\text{promašaj}) \cdot v(\text{promašaj})$
 - $t_{AVG} \approx t(\text{pogodak}) + t(\text{promašaj}) \cdot v(\text{promašaj})$
 - u praksi, 16B, 32B i 64B su najčešći odabiri

Kako odabrati veličinu linije (2)?

- Ovisnost postotka promašaja za programe iz SPECint92:
 - najbolji rezultati za linije od 64B
 - za velike linije, učestalost promašaja raste
 - maksimum se pomiče udesno za velike priručne memorije
 - pažnja, velika PM \Rightarrow manji $v(\text{promašaj})$, ali i veći $t(\text{pogodak})!$

Prosječno vrijeme pristupa (primjer)

- Average memory access time (AMAT)
 - $t_{AVG} = t(\text{pogodak}) + v(\text{promašaj}) \times \text{cijena_promašaja}$
 - cijena promašaja (engl. miss penalty) odgovara vremenu pristupa sljedećoj razini memorijske hijerarhije (L2, L3, RAM, disk)
- Zadano:
 - Period procesorskog takta $T=1\text{ns}$
 - $t(\text{pogodak}) = 1 T$ (poznato, PM prati procesor)
 - $\text{cijena_promašaja} = 100 T$ (tipična vrijednost, ovisi o memoriji)
 - $v(\text{promašaj}) = 1\%$ (izmjereno)
- $t_{AVG} = 1 T + 0.01 \times 100 T = 2 T$
 - efektivno vrijeme pristupa je dva ciklusa

Parametri priručne memorije, sažetak:

- veličina memorije **s** (kompromis u odnosu na brzinu!)
- veličina linije **b**, broj linija **$n=s/b$**
- asocijativnost **a**
- algoritam zamjene (za **$a>1$**)
- strategija upisa (wb, **wt**)
- L2, L3 (u nastavku predavanja)?

Donekle objektivan pristup dimenzioniranju:

- optimizacija prosječnog vremena pristupa
- čimbenici: budžet, tehnologija (veličina i složenost vs brzina), ciljani programi, ...

Utjecaj PM na performansu računala

- Komponente procesorskog vremena:
 - normalno izvođenje programa
 - uključujući pogotke cachea
 - memorijski zastoji
 - uglavnom uslijed promašaja PM
- prosječni memorijski zastoj po instrukciji:
 - $T_{MZ} = v(\text{promašaja}) \times \text{cijena_promašaja}$
- Utjecaj na CPI:

$$\text{CPI} = \text{CPI}_{\text{OSNOVNI}} + T_{\text{MZ}} / T_{\text{CPU}}$$

Utjecaj PM na performansu (primjer)

- Zadano
 - promašaji instrukcijske PM: $v(\text{PIPM}) = 2\%$
 - promašaji podatkovne PM: $v(\text{PPPM}) = 4\%$
 - cijena promašaja: $c = 100$ ciklusa
 - osnovni CPI (idealna PM): $\text{CPI}_0 = 2$
 - učestalost memorijskih instrukcija: $v(\text{MI}) = 36\%$
- Broj ciklusa zastoja uslijed promašaja, po instrukciji:
 - instrukcijska PM: $\text{CZPI}_{\text{IPM}} = 1 \times 0.02 \times 100 = 2$
 - podatkovna PM: $\text{CZPI}_{\text{PPM}} = 0.36 \times 0.04 \times 100 = 1.44$
- Stvarni CPI = $2 + 2 + 1.44 = 5.44$
 - usporenje uslijed neidealne PM = $2.72\times$!

Utjecaj PM na performansu, sažetak

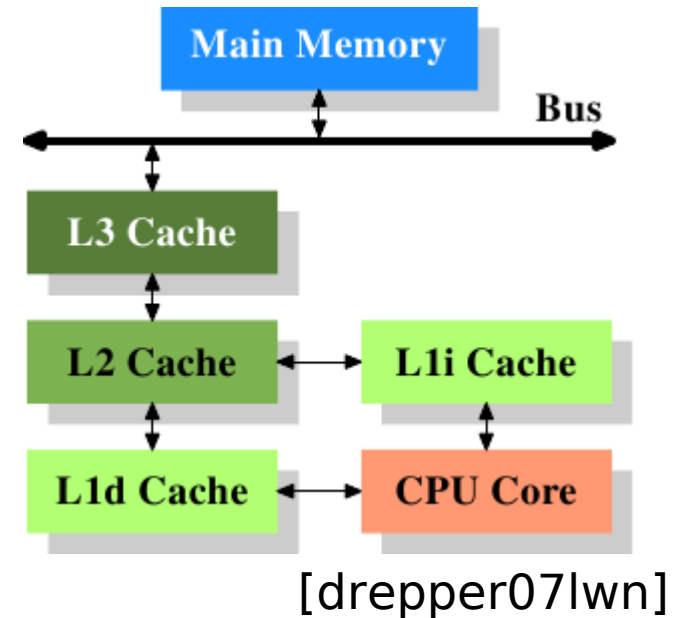
- memorijski zastoji mogu značajno smanjiti efektivni CPI
- performansa procesora raste brže od latencije memorije
⇒ utjecaj promašaja na performansu **raste**
- svojstva priručne memorije ne mogu se zanemariti pri evaluiranju performanse sustava

6. Priručne memorije

1. Svojstva i organizacija dinamičkog RAM-a
2. Memorijska hijerarhija
3. Organizacija priručne memorije
4. Odabir parametara, performansa
- 5. Izvedbeni detalji**

Višerazinska priručna memorija

- Primarna PM (L1) spojena izravno na CPU (malena, brza)
- Sekundarna PM (L2) servisira L1 promašaje
 - veća, sporija, znatno brža od RAM-a
- RAM servisira L2 promašaje
- Sofisticirana računala imaju i PM L3
 - u višeprocesorskom sustavu, L3 obično dijele svi procesori
 - asocijativnost L3 mora biti veća od broja procesora!

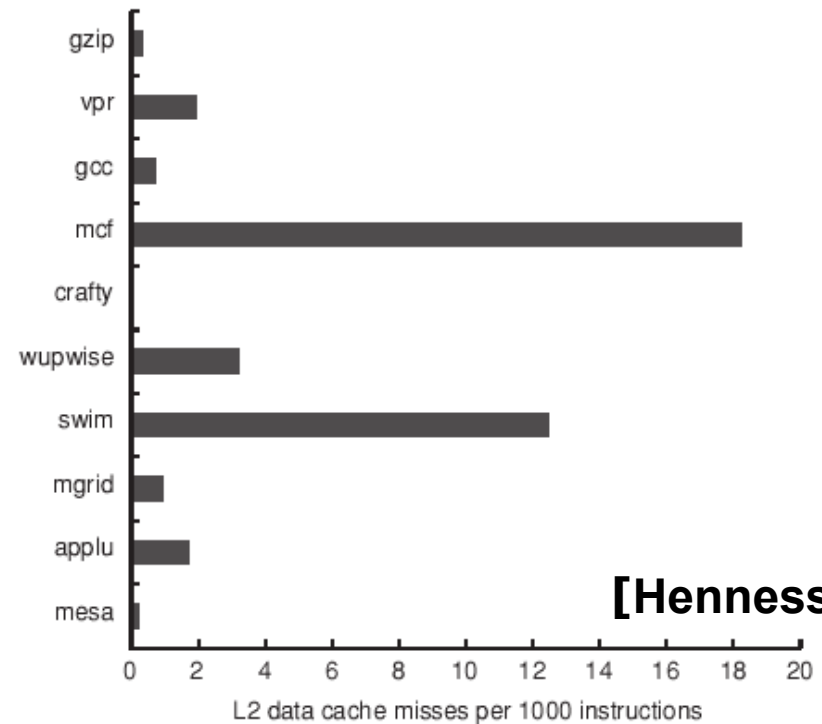
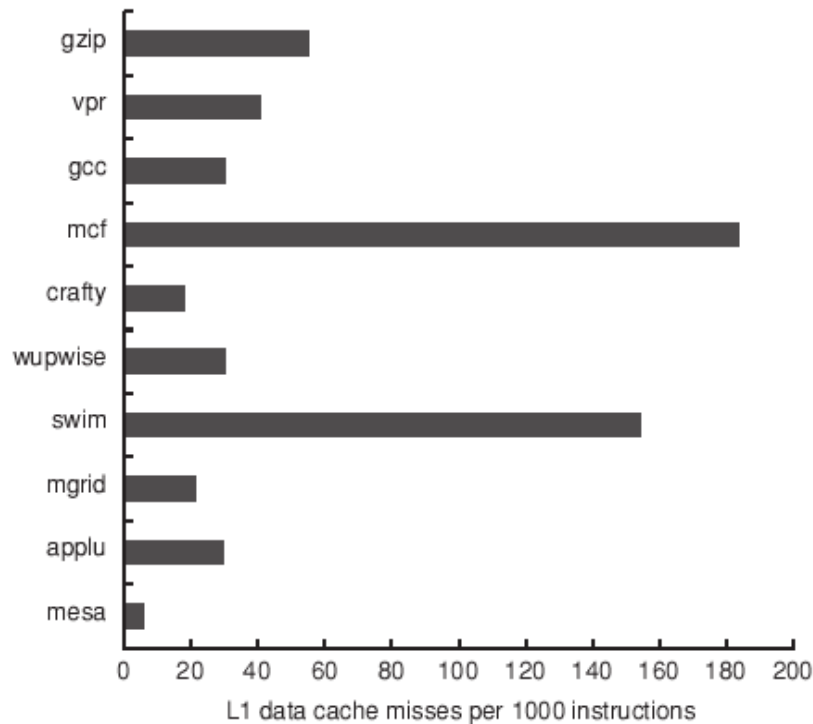
Višerazinska priručna memorija (primjer)

- zadano:
 - $CPI_0=1, T=250 \text{ ps}$
 - $v(\text{promašaj, L1}) = 2\%$
 - $t(\text{promašaj}) = 100 \text{ ns}$
- samo s PM L1:
 - $c(\text{promašaj}) = 100 \text{ ns} / 0.25 \text{ ns} = 400 \Delta T$
 - $CPI_{L1} = CPI_0 + 400 \times 2\% = 9$
- svojstva L2
 - $t(\text{pogodak, L2})=5 \text{ ns} (20 \Delta T)$
 - $v(\text{promašaj, L2}) = 0.5\%$
- CPI s L1 i L2
 - $CPI_{L1+L2} = CPI_0 + \overset{\text{zastoji L1}}{2\% \times 20 \Delta T} + \overset{\text{zastoji L2}}{0.5\% \times 400 \Delta T}$
 - $CPI_{L1+L2} = 1 + 0.4 + 2 = 3.4$

Višerazinska priručna memorija (sažetak)

- PM L1: vrijeme pogotka prilagoditi taktu procesora
- PM L2: minimizirati učestalost promašaja
 - vrijeme pogotka manje interesantno
- Zaključci
 - PM L1 tipično manja od jedinstvene PM
 - linija L1 tipično manja od linije L2

Promašaji PM podataka (P4, specCPU2000)

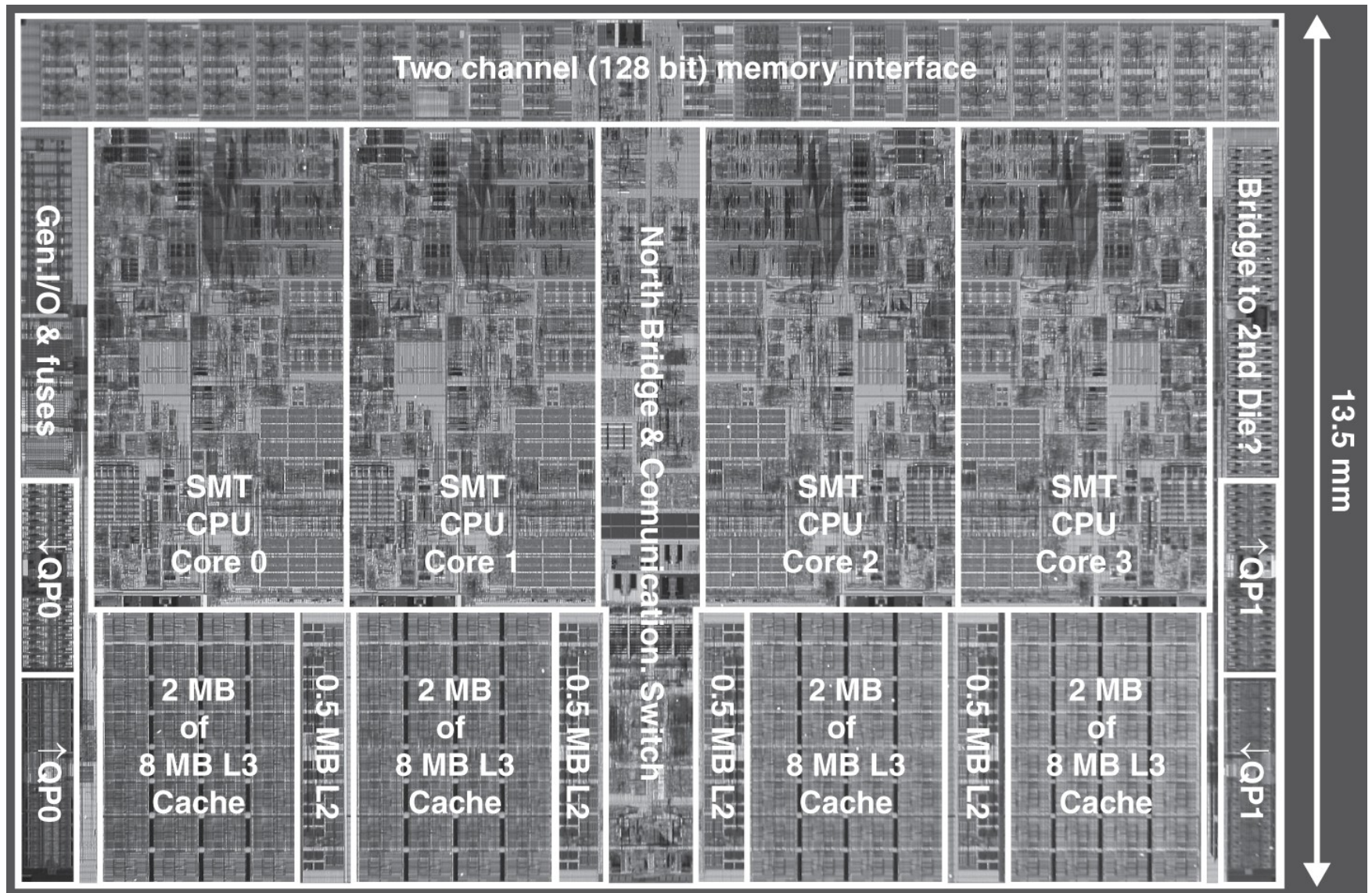
[Hennessy07]

U istom eksperimentu, promašaji PMI zanemarivi (0.2-0.6 %)

Priručne memorije, primjeri

- Intel Pentium 4 (Prescott, 2004):
 - I\$ 12 kB (4×a), D\$: 16 kB (8×a)
 - L2: 2 MB, (8×a)
- Ultra Sparc IV+ (2005)
 - I\$ 64 kB (64B, 4×a), D\$: 64 kB (32B, 4×a)
 - L2: 2 MB (64B, 4×a)
 - L3: 32 MB (64B, 4×a)
- AMD Athlon 64 (2005)
 - I\$ 64 kB (64B, 2×a), D\$: 64 kB (64B, 2×a)
 - L2: 1 MB (8×a)

Intel Core i7: I\$ 32kB, D\$ 32kB, L2 512kB

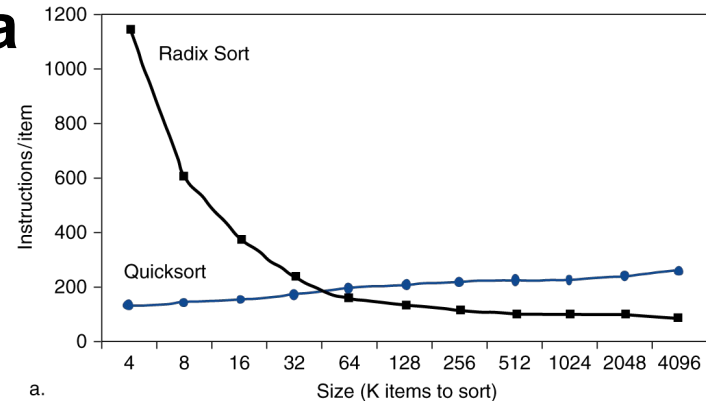

PM u kontekstu dinamičkog raspoređivanja

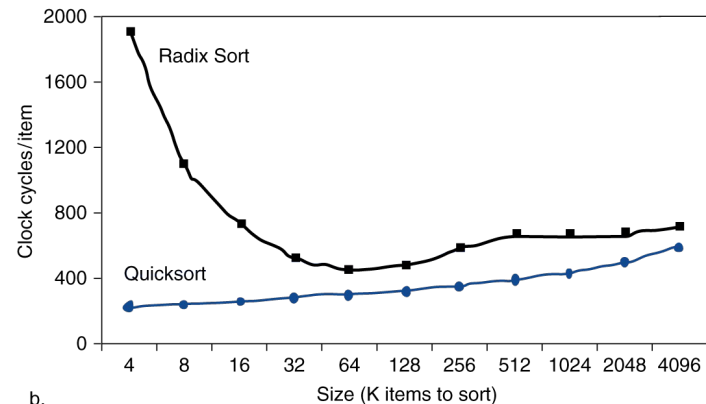
- Procesori s dinamičkim raspoređivanjem mogu raditi nešto korisno tijekom promašaja cachea!
 - instrukcije load/store čekaju PM u memorijskoj funkcijskoj jedinici
 - ovisne instrukcije čekaju u rezervacijskim redovima
 - neovisne instrukcije se nastavljaju izvoditi!
 - neki procesori omogućavaju više istovremenih pristupa PM!
- cijenu promašaja PM teško analizirati
 - učinak promašaja ovisi o strukturi programa
 - jednostavna procjena prosječnog trajanja pristupa memoriji (engl. AMAT) nije relevantna
 - do relevantnijih procjena može se doći simulacijom rada računalnog sustava

PM u kontekstu zahtjevnih programa

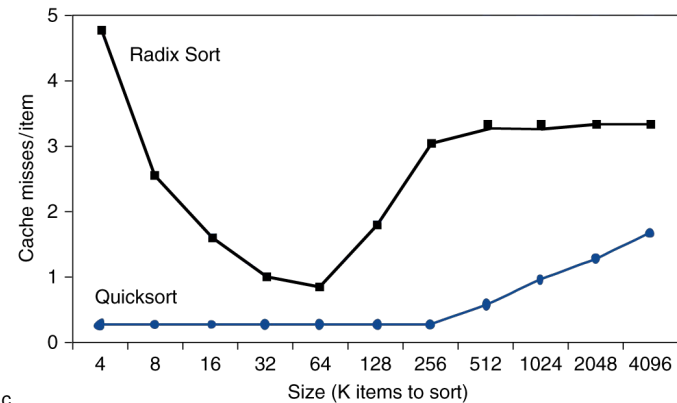
- promašaji ovise o redosljedu pristupa!
 - algoritamska prednost u O-notaciji može se istopiti uslijed suboptimalnog redosljeda pristupa podacima
 - moderni prevoditelji mogu pomoći!
- prilagoditi strukture podataka liniji PM L1?
 - moderni procesori pružaju mogućnost dinamičkog prilagođavanja programa strukturi memorijskog sustava
 - x86: instrukcija cpuid!
- kakvu PM ima moje računalo?
 - Linux: hardinfo, x86info, cpuid
 - Windows: System Information Viewer

a.

b.

c.

Priručne memorije, **sažetak**

- glavna ideja: ubrzati **najčešći** slučaj korištenjem **lokalnosti** pristupa
 - lokalnost pristupa: u zadanom vremenskom intervalu, programi koriste relativno mali dio ukupnog memorijskog prostora
 - brze memorije su malene, velike memorije su spore
 - memorijska hijerarhija nam često donosi najbolje od oba svijeta!
- koncept **cacheiranja** često se koristi u računarstvu:
 - datotečni sustav, preglednici weba, baze podataka
 - općeniti pristup: zapamtiti rezultat skupe operacije i koristiti ga pri naknadnim pozivima
- dimenzioniranje priručne memorije optimiranjem modela izvođenja
 - procjena prosječnog vremena pristupa
 - ovisi o najčešćim programima, tehnologiji, budžetu, ...